

10. Projekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia vyborchkykh prav vnutrishno peremishchenykh osib» № 2501a-2 vid 26 serpnia 2015 roku. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56295.

11. Projekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo zabezpechennia vyborchkykh prav vnutrishno peremishchenykh osib» № 2501a-1 vid 21 serpnia 2015 roku. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56287.

12. Projekt Zakonu Ukrainy № 4471 «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia vyborchkykh prav vnutrishno peremishchenykh osib». – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58791.

The problem of provision of electoral rights internally displaced people in local elections in Ukraine is analyzed. The article focuses on possible policy options for solving the issue of participation of internally displaced people in local elections in Ukraine.

Key words: *internally displaced people, forced migrants, local elections.*

УДК 340
ББК 68.1

Вадим Габчак

«ГІБРИДНА ВІЙНА»: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

У статті досліджено різноманітність поглядів щодо дефініції поняття «гібридна війна», розкрито складові елементи зазначеного типу ведення війни, а також продемонстровано неоднозначність і комплексність даного феномену. Здійснено концептуалізацію поняття «гібридна війна» в політологічному контексті.

Ключові слова: *війна, гібридна війна, гібридний конфлікт, міжнародне право.*

Ступінь наукової розробки проблеми. Варто зазначити, що загалом науці міжнародного права бракує розуміння поняття «гібридна війна». Важливі публікації з цієї теми були зроблені такими закордонними науковцями як Ф.Г. Хоффман, П. Мансур, М. Айшервуд, У. Мюррей, Шейн Рівс, Д.Ласік, Дж.Девіс, Р.Барнсбі, С.Шейперс, А. Демидов, та інші. Публікації по даній темі зробили також українські вчені: Г.Почепцов, М. Требін, Л. Савін, В. Власюк, Є.Магда, Я.В.Карман, Ю.Радковець, В.Рибак, І.Годоров та інші.

Мета даної статті полягає у з'ясуванні дефініції «гібридної війни» шляхом систематизації публікацій дослідників й експертів щодо даного феномену.

Виклад основного матеріалу. Визначення гібридної війни є досить складним і з теоретичної, і з практичної сторони. Відповідно до існуючих критеріїв дане поняття повинно включати, зокрема, такі елементи, як громадянську, партизанську, економічну, дипломатичну, інформаційну війни, кібервійну тощо. Науковці у своїх працях нерідко використовують це визначення з метою аналізу атак, у яких зафіксовано застосування ядерної, хімічної, біологічної зброї чи саморобних вибухових пристроїв, а також інформаційної війни. Даний термін набуває широкого застосування у ситуаціях, коли необхідно дати характеристику складній та гнучкій динаміці бойового простору, що містить у собі гнучку та швидку реакцію й до того ж, якому не складає труднощів підлаштуватися під нові умови й чинники.

Часто, різноманітні термінологічні словники подають таке тлумачення поняття гібридної війни, як от: «Гібридна війна – війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які звичайно досягаються звичайною війною» [1].

Практично аналогічним за своєю сутністю, але, з іншої сторони, дещо більш об'ємним за формою є дефініювання терміну «гібридна війна» (англ. Hybrid warfare) як

воєнної стратегії, яка вміщає в собі звичайну війну (конвенційну) та незвичайну війну (неконвенційну). Визначення «гібридної війни» знаходить своє використання і при описі бойових дій, у ході яких відбувалося застосування ядерної, хімічної, біологічної зброї, а також саморобних вибухових пристроїв та інформаційних технологій. Інколи дане визначення застосовується тоді, коли виникає потрібна охарактеризувати складну динаміку бойового простору (англ. Battlespace), що потребує гнучкої реакції, передбачає швидку адаптацію.

Термін «hybrid warfare» вперше появився у військовому середовищі США, а точніше – у Корпусі морської піхоти. Появу даного визначення можна простежити у науковій літературі аж до 1998 р., коли Р. Волкер дав дефініцію йому як схрещення звичайної війни зі спеціальними операціями та прослідкував за його проявами, починаючи з війни США за незалежність. Він стверджував і доводив, що організація морської піхоти є гібридною за природою і наголошував на тому, що інші види військ у нових умовах повинні застосовувати цей досвід [17].

Термін «гібридна війна» набув широкої популярності завдяки вченому та науковцю Ф. Г. Хоффману, який виступає автором концепції щодо гібридних війн. На його думку, поряд з асиметричними конфліктами та неконвенційними війнами (ситуації, за котрих не ведуться прямі бойові дії), стоїть також поняття «гібридні війни», використання якого в наші дні стає все частішим [13].

У подальші роки, на думку Ф. Г. Хоффмана, конфлікти будуть мультимодальними (це означає, що вони вестимуться різними способами), що не входять в рамки простої конструкції ведення війни чи збройного конфлікту. Згідно з Ф. Г. Хоффманом, майбутні загрози можуть в більшій мірі бути охарактеризованими як гібридне співвідношення традиційних та нерегулярних стратегій і тактик, участь недержавних акторів з використанням одночасно простих та складних технологій [2].

Гібридні небезпеки містять у собі можливість застосування різних режимів ведення війни, куди входить зокрема: стандартне озброєння, нерегулярні тактики та формування, терористичні акти та кримінальний безлад [16].

В умовах гібридних конфліктів стає можливим поєднання високотехнологічних можливостей держав, серед яких варто виділити: протисупутникові засоби захисту від тероризму та фінансування кібервійни, котрі, як правило, оперативно та тактично направлені та скоординовані в межах, де ведуться основні бойові дії, з метою досягнення синергетичного ефекту в фізичному на психологічному вимірах конфлікту. Результати застосування високотехнологічних ресурсів держави можуть бути отримані на всіх рівнях війни [8].

Вчений і теоретик, Ф. Г. Хоффман, дає таку дефініцію поняттю «гібридна загроза» - це будь-який противник, який одночасно та адаптовано використовує співвідношення звичайного озброєння, нерегулярну тактику, тероризм та злочинну поведінку в зоні бойових дій для досягнення своїх політичних цілей [16].

Серед особливостей гібридних війн варто виокремити те, що вони можуть вестися як державою, так і різними недержавними акторами. Згідно з Ф. Г. Хоффманом, «гібридна війна» включає в себе п'ять елементів:

1. Модальність проти структури: чи має визначення даного поняття фокусуватися на методах ведення бою противника або на його структурі (комбінації держав, недержавних акторів, іноземних бойовиків)?

2. Одночасність: чи використовують сили одночасно чотири різних режими конфлікту або демонструють здатність використовувати всі чотири в ході кампанії?

3. Злиття: чи повинні сили об'єднувати різні підрозділи (регулярні та нерегулярні) на арені бойових дій або змішувати різні режими конфлікту? Наскільки повинна вводитися координація і на якому рівні війни?

4. Комплексність: чи потрібно актору змішувати всі чотири режими, чи трьох із них достатньо, щоб зробити війну гібридною?

5. Злочинність: чи є злочином навмисний вибір режиму конфлікту, чи це просто джерело доходу або підтримка бандформувань? [11].

Загалом, ідея «гібридної війни» була використана Ф.Хоффманом як певна аналітична конструкція, що дала б змогу пояснити ефективність дій таких недержавних акторів, як «Талібан», «Аль-Каїда», «Хезболла», у протистоянні із значно могутнішими військовими силами США та їхніх союзників в Афганістані та Іраку, а також збройними силами Ізраїлю під час Ліванської війни 2006 року [9].

Відомий американський вчений, Майкл Айшервуд, у монографії «Повітряна міць для гібридної війни», що видалася Інститутом Мітчелла Асоціації ВВС США в 2009 році, дає таке визначення «гібридної війни» - це війна, що стирає різницю між чисто конвенційною та типовою нерегулярною війною.

М. Айшервуд стверджує, що потенційно «гібридну війну» сьогодні можуть вести багато конфліктуючих держав. Гібридний противник може приховуватися поміж цивільного населення, може бути не подібним на типового ворога та використовувати «електронний притулок», створений глобальним телекомунікаційним ринком [8].

Сьогодні термін «гібридна війна» має три підходи до розуміння. По-перше, гібридність може відноситися до військової ситуації та умов; по-друге, до стратегії та тактики противника; по-третє, до типу сил, які держава повинна створювати та підтримувати.

Згідно з У. Неметом, підполковником корпусу морської піхоти США, «гібридна війна» - це «сучасний вид партизанської війни», який «об'єднує сучасні технології та сучасні методи мобілізації» [15].

Н. Фрейер з Центру стратегічних і міжнародних досліджень (США) визначив чотири загрози «гібридної війни»: 1) традиційні; 2) нестандартні; 3) тероризм і 4) підривні, коли використовуються технології для протидії перевагам у військовій силі [10].

Автор книги «Випадкова герилья» («The Accidental Guerilla»),

Д. Кілаллен, стверджує, що «гібридна війна» - це краще визначення сучасних конфліктів, але підкреслює, що вона є комбінацією партизанської та громадянської воєн, а також заколоту і тероризму [12, с. 4–6].

Інший дослідник Дж.МакКуен (JohnMcCuen) розглядає гібридні конфлікти як війни з використанням повного спектру сил і засобів у фізичному і концептуальному вимірах. У фізичному просторі це боротьба проти озброєного супротивника. У концептуальному вимірі це боротьба за збереження внутрішньої безпеки, за здобуття підтримки місцевого населення у зоні бойових дій та міжнародної спільноти загалом [4].

Американські військові історики У.Мюррей і П.Р.Мансур так само зазначають, що гібридна війна не є новою формою війни, оскільки такі війни велись з давніх часів, принаймні починаючи з Пелопоннеської війни на території Стародавньої Греції. На їхню думку, гібридна війна змінює не природу війни, а лише способи її ведення. Впродовж історії гібридні супротивники, втягуючи у конфлікт населення, намагались розтягнути війну у часі та просторі для досягнення своїх політичних цілей у довгостроковій перспективі. Через залучення цивільного населення до конфлікту у гібридних війнах значно підвищується важливість контролю над сприйняттям подій громадянами. Поширення нарративів, які забезпечують підтримку населення на

тривалий час, набуває у гібридних війнах пріоритетного, а інколи вирішального значення [14].

Українські дослідники розглядають феномен гібридної війни, насамперед, у контексті військової агресії Росії проти України. Визнаючи, що концепція гібридної війни не є запереченням традиційних поглядів на війну, основну увагу вони приділяють осмисленню специфічних характеристик гібридної війни як нової форми глобального протистояння.

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень у колективній монографії «Світова гібридна війна: український фронт» вважають за доцільне трактувати назву «гібридна війна» як «парасольковий термін». У загальному вигляді гібридна війна – це воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей [9].

Євген Магда в книзі «Гібридна війна: вижити і перемогти» стверджує, що «гібридна війна» - це прагнення однієї держави підпорядкувати собі іншу за допомогою політичних, економічних, інформаційних інструментів. Саме тому в умовах «гібридної війни» бойові дії є другорядними, а на перший план виходять інформаційні операції та інші важелі впливу. Війна полягає у прагненні однієї держави агресивно діяти на свідомість жителів іншого. Іншими словами - це прагнення не знищити мільйони людей, а залякати й деморалізувати їх. Завдяки швидкості поширення інформації світом вона перетворилася не лише на товар, а й на зброю [3, с.4].

Низка характеристик гібридної війни відображена у публікаціях українського дослідника Г.Г. Почепцова. На його думку, у гібридній війні вирішальну роль відіграють інформаційні операції, що створюють умови для ефективного використання військових і невійськових методів і засобів ведення конфлікту. Така війна ведеться одночасно у фізичному, інформаційному та віртуальному просторах, втягуючи все населення та завдаючи удару по слабким місцям країни-об'єкта впливу. Стратегія і тактика гібридної війни націлена на те, щоб завадити супротивнику вжити адекватних дій у відповідь [7].

Дослідник відмічає, що гібридна війна породжує гібридну реальність: «для опису однієї реальності використовуються слова з іншої реальності. Така підміна на рівні інформації дає змогу змінювати дійсність і на фізичному рівні...» [6].

З такою реальністю можна робити будь-які маніпуляції, зокрема, додаючи ті чи інші факти, що будуть їй відповідати.

До гібридних війн дослідник відносить так звані «виборчі війни», коли супротивник ззовні намагається вплинути на вибори в іншій країні у бажаному для себе напрямі. У даному випадку військовий конфлікт трансформується у політичний [5].

Висновки

На сьогоднішній день існують десятки визначень поняття «гібридна війна», кожний науковець трактує даний феномен по-різному. У міжнародному праві єдиного, всеохоплюючого визначення терміну «гібридна війна» немає.

Проте, розглянувши поняття «гібридна війна», можна зробити висновок, що воно являє собою сучасний вид війни, у якому застосовуються різноманітні засоби нападу та оборони держав, які виходять за межі конвенційно-визначених варіантів та видів ведення війни. Разом з тим, сторони в гібридних війнах, виходячи з обставин гуманності, зобов'язані дотримуватися міжнародних норм, що обмежують способи ведення війни та захищають її жертви.

Автор статті пропонує власну дефініцію цьому терміну: гібридна війна - сучасний вид війни, що представляє собою багатогранний конфлікт з великою

кількістю учасників та сил, що переслідують різні цілі та використовують найрізноманітніші засоби: військові, дипломатичні, економічні, а також інструменти так званої «м'якої сили».

1. Війна «гібридна» // Політологічний енциклопедичний словник / Уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с
2. Власюк В.В., Карман Я.В. Деякі основні поняття «гібридна війна» в міжнародному праві // Право і громадянське суспільство. №2. 2015. URL : <http://lclaw.knu.ua/index.php/item/207-deyaki-osnovny-ponyattya-hibrydna-viyna-v-mizhnarodnomu-pravi-vlasiuk-v-v-karman-ya-v> (дата звернення: 07.09.2018).
3. Магда С.В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків.: Віват, 2015. 304с.
4. Першин Ю.Ю. «Гібридная война» как интеллектуальная провокация. URL: http://sociokosmos.ru/arch_conscience/intellect_provocation.pdf (дата звернення: 07.09.2018).
5. Почепцов Г. Гибридная война в новых контекстах. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridnaya_voyna_v_novykh_kontekstakh/ (дата звернення: 07.09.2018).
6. Почепцов Г. Гибридно-информационная война порождает гибридную действительность. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridnoinformatsionnaya_voyna_porozhdaet_gibridnuyu_deystvitelnost/ (дата звернення: 07.09.2018).
7. Почепцов Г. Роль информации в гибридных войнах. URL: <http://psyfactor.org/psyops/hybridwar3.htm> (дата звернення: 07.09.2018).
8. Савин Л. Гибридная война. / Информационно-аналитический портал Геополитика. Дата оновлення : 27.02.2015. URL: <http://www.geopolitica.ru/article/gibridnaya-voyna#.Vx97EVSzDNs> (дата звернення: 07.09.2018).
9. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
10. Freier N. Hybrid Threats and Challenges: Describe... Don't Define. URL: <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/343-freier.pdf> (дата звернення: 07.09.2018).
11. Hoffman F.G. 'Hybrid Threats': Neither Omnipotent Nor Unbeatable. URL: https://www.researchgate.net/publication/222397198_%27Hybrid_Threats%27_Neither_Omnipotent_Nor_Unbeatable (дата звернення: 07.09.2018).
12. Kilcullen D. The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One / David Kilcullen. New York : Oxford University Press, 2009. 384 p.
13. Major Shane R. Reeves, Major Robert E. Barnsby. The New Griffin of War. Hybrid International Armed Conflicts // Academic journal article "Harvard International Review". Дата оновлення 31.01.2013. URL: <http://hir.harvard.edu/article/?a=3045> (дата звернення: 07.09.2018).
14. Murray W., Mansoor P.R. Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present. Cambridge University Press, 2012. – 334 p.
15. Nemeth W.J. Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare / W.J. Nemeth. Monterey, CA: Naval Postgraduate School, June 2002. URL: https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 07.09.2018).
16. The origins of the concept of a hybrid war. Electronic journal «The Bell». Дата оновлення 28.02.2015. URL: <http://www.thebellforum.com/showthread.php?t=130013> (дата звернення: 20.09.2016).
17. Walker, R.G. SPEC FI: the United States Marine Corps and Special Operations / Naval Postgraduate School. Monterey, California, December 1998. URL: <https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/8989/specfiunitedstat00walk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 07.09.2018).

References

1. Viina «hibrydna» // Politolohichniy entsyklopedychnyi slovnyk / Uklad.: L. M. Herasina, V. L. Pohribna, I. O. Polishchuk ta in. Za red. M. P. Trebina. Kharkiv: Pravo, 2015. 816 s
2. Vlasiuk V.V., Karman Ya.V. Deiaki osnovni poniattia «hibrydna viina» v mizhnarodnomu pravi // Pravo i hromadianske suspilstvo. №2. 2015. URL : <http://lclaw.knu.ua/index.php/item/207-deyaki-osnovny-ponyattya-hibrydna-viyna-v-mizhnarodnomu-pravi-vlasiuk-v-v-karman-ya-v> (дата звернення: 07.09.2018).
3. Mahda Ye.V. Hibrydna viina: vyzhyty i peremohty. Kharkiv.: Vivat, 2015. 304s.
4. Pershyn Yu.Iu. «Hybrydnaia voina» kak yntellektualnaia provokatsiya. URL: http://sociokosmos.ru/arch_conscience/intellect_provocation.pdf (дата звернення: 07.09.2018).

5. Pocheptsov H. Hybrydnaia voina v novykh kontekstakh. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridnaya_voyna_v_novykh_kontekstakh/ (data zvernennia: 07.09.2018).
6. Pocheptsov H. Hybrydno-ynformatsyonnaia voina porozhdaet hybrydnuu deystvitelnost. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridnoinformatsionnaya_voyna_porozhdaet_gibridnuu_deystvitelnost/ (data zvernennia: 07.09.2018).
7. Pocheptsov H. Rol ynformatsyy v hybrydnykh voynakh. URL: <http://psyfactor.org/psyops/hybridwar3.htm> (data zvernennia: 07.09.2018).
8. Savyn L. Hybrydnaia voina. / Ynformatsyonno-analytycheskyi portal Heopolytyka. Data onovlennia : 27.02.2015. URL: <http://www.geopolitica.ru/article/gibridnaya-voyna#.Vx97EVSzDNs> (data zvernennia: 07.09.2018).
9. Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front : monohrafiia / za zah. red. V. P. Horbulina. Kyiv : NISD, 2017. 496 s.
18. Freier N. Hybrid Threats and Challenges: Describe... Don't Define. URL: <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/343-freier.pdf> (дата звернення: 07.09.2018).
19. Hoffman F.G. 'Hybrid Threats': Neither Omnipotent Nor Unbeatable. URL: https://www.researchgate.net/publication/222397198_%27Hybrid_Threats%27_Neither_Omnipotent_Nor_Unbeatable (дата звернення: 07.09.2018).
20. Kilcullen D. The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One / David Kilcullen. New York : Oxford University Press, 2009. 384 p.
21. Major Shane R. Reeves, Major Robert E. Barnsby. The New Griffin of War. Hybrid International Armed Conflicts // Academic journal article "Harvard International Review". Дата оновлення 31.01.2013. URL: <http://hir.harvard.edu/article/?a=3045> (дата звернення: 07.09.2018).
22. Murray W., Mansoor P.R. Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present. Cambridge University Press, 2012. – 334 p.
23. Nemeth W.J. Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare / W.J. Nemeth. Monterey, CA: Naval Postgraduate School, June 2002. URL: https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 07.09.2018).
24. The origins of the concept of a hybrid war. Electronic journal «The Bell». Дата оновлення 28.02.2015. URL: <http://www.thebellforum.com/showthread.php?t=130013> (дата звернення: 20.09.2016).
25. Walker, R.G. SPEC FI: the United States Marine Corps and Special Operations / Naval Postgraduate School. Monterey, California, December 1998. URL: <https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/8989/specfiunitedstat00walk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 07.09.2018).

The article investigates a variety of views on the definition of the concept of "hybrid war", discloses the components of this type of warfare, and also demonstrates the ambiguity and complexity of this phenomenon. Conceptualization of the concept of "hybrid war" in the political science context is realized.

Key words: war, hybrid war, hybrid conflict, international law.

УДК 327

ББК 66.5..... **Вікторія Григорова, Тетяна Дерещук**

ВІЙНА ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

У даній статті досліджено такий засіб реалізації зовнішньої політики, як війна, а також її вплив на міжнародні відносини. Проаналізовано зростання ролі військової сили у світовій політиці. Охарактеризовано нові способи ведення воєн.

Ключові слова: війна, військова сила, зовнішня політика, міжнародні відносини.

На сучасному етапі, у багатонаціональній і розгалуженій системі міжнародних відносин, такі складові реалізації зовнішньої політики, як дипломатія і військова сила